

АКТИВАЦІЯ АНГЛОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Стаття присвячена вивченню та аналізу існуючих методик активізації англomовного спілкування студентів нефілологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки. Автор приділяє особливу увагу методу проектування та колажування, як найбільш ефективним засобам активації англomовного спілкування студентів нефілологічних спеціальностей.

Ключові слова: англomовне спілкування; фахова підготовка студентів нефілологічних спеціальностей; метод проектування; колажування; активація спілкування.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Глобалізація та інформаційні процеси, що відбуваються у світі, сприяють тому, що англійська мова стає універсальним засобом спілкування в різних сферах професійної діяльності. Випускники нефілологічних спеціальностей опановують її на рівні В2, що дає їм можливість не тільки досягти подальшого успіху в професійному житті, а й оволодіти мовою на рівні досвідченого користувача.

Проблема вибору ефективного підходу та методичного напрямку до навчання спілкування актуальна і знайшла відображення в комунікативному підході та низці робіт вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячених формуванню та вдосконаленню навичок англomовної комунікації. Проте постійна еволюція суспільного замовлення зумовлює необхідність подальшого дослідження теоретичних основ різних підходів та специфіки їх реалізації у процесі навчання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури свідчить, що процес навчання усного спілкування досліджувався на матеріалі різноманітних спеціальностей та мов (М. В. Аветісян, Є. С. Большакова, А. І. Валуєва, Н. Д. Гальскова, Р. О. Гришкова, Н. Л. Дрaб, І. В. Драгомирецький, М. Г. Кочнева, Л. І. Морська, А. П. Литнева, М. А. Лютнева, І. Ф. Надьожина, М. М. Скaткін, Н. Д. Соловйова, О. Б. Тарнопольський, І. А. Федорова, К. Н. Хітрик, Г. Г. Шевченко та ін.).

Розвиток навичок монологічного мовлення описаний у роботах І. М. Андреасян, А. П. Бабенко, А. Н. Гаврилова, Л. І. Новожилової, Ю. І. Пассова, Л. І. Шевченко та ін.

Питанню активізації навчання діалогічного мовлення присвячені роботи І. П. Андреевої, Л. В. Гайдуквої, Л. В. Калініної, Т. П. Камаєвої, І. В. Коломієць. Психологічна та психолінгвістична основи

навчання усного мовлення описані у роботах М. І. Жинкіна, І. О. Зимньої, А. Н. Леонтьєва. Різним аспектам навчання монологічного та діалогічного мовлення присвячені роботи К. Х. Джексона, Ю. А. Кудряшова, Б.-Д. Мюллера, Н. А. Сухової, Е. П. Шубіна.

Формулювання цілей статті. Метою нашої статті є вивчення та аналіз існуючих методик активізації англomовного спілкування студентів нефілологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мовлення представляє собою вид мовної діяльності, за допомогою якого здійснюється усне вербальне спілкування. Навчання говорінню – лише частина навчання усного мовлення, так як усна форма навчання включає в себе і говоріння, і аудіювання. Звичайно, обидва ці процеси нерозривні в спілкуванні, тісно пов'язані вони і в навчанні: навчання говорінню неможливе без навчання розуміння мови на слух. Тим не менше ці різні види діяльності вимагають специфічних шляхів навчання. Навчання розмовної мови – одне із завдань навчання говорінню. Цей термін правомірно використовувати, коли мається на увазі навчання розмовного стилю мовлення. Отже, ми будемо користуватися терміном «навчання говорінню», розуміючи під ним навчання вираження своїх думок в усній формі за допомогою нейтральних засобів мови.

Для здійснення мовлення необхідні наступні умови (передумови):

1. Наявність мовної ситуації, яка потенційно є стимулом до говоріння.
2. Наявність знань про обсяг мовлення, що «живить» думку мовця, визначає те, що він говорить.
3. Ставлення до об'єкта мовлення, яке залежить від минулого досвіду суб'єкта, системи його поглядів, почуттів, тобто від свідомості людини. Зауважимо, що друга і третя умови залежать від рівня загального розвитку людини, її здібностей мислити і відчувати.
4. Наявність мети повідомлення своїх думок, тобто того, навіщо людина говорить у даній ситуації.

У зв'язку з наявністю зазначених умов, слід звернути увагу на той факт, що розвиток умінь англомовного спілкування студентів нефілологічних спеціальностей у процесі фахової підготовки має певні особливості. По-перше, комунікація студентів нефілологічних спеціальностей завжди вирізняється професійно забарвленою лексикою. По-друге, їхнє говоріння завжди цілеспрямоване і вмотивоване.

Щоб належним чином оцінити рівень англомовного спілкування студентів нефілологічних спеціальностей, необхідно розглянути механізми, на яких засноване мовлення.

Говоріння є одним з найбільших блоків, на якому базується процес мовленнєвої діяльності. Охарактеризуємо основні механізми, пов'язані з психофізичними характеристиками того, хто говорить.

Багато дослідників мови відзначали, що в ній завжди є елементи репродукції. К. Х. Джексон, наприклад, взагалі ділив мову на два види: «готову» (автоматизовану) і «нову» (організовану в момент говоріння) [3].

За даними Е. П. Шубіна, репродукція готових блоків в англійському діалогічному мовленні становить близько 25 %. Автор поділяє всі знаки мови на рекурентні (повторювані) та оказіональні («випадкові»). Відсоток тих і інших залежить від складності знака: чим вище рівень знака, тим менше рекурентних елементів [7].

Репродукція може бути повна – репродукція структури та змісту (фрази, навіть висловлювання) без змін (в тій же ситуації або у новій ситуації); часткова – репродукція, тобто передача змісту декількох фразами, вилученими з тексту без змін; а також репродукція-трансформація, тобто передача змісту в нових формах.

Процес репродукування може проходити двоюко: ми можемо використовувати у промові «готові блоки» для того, щоб здійснити свою комунікативну задачу, і можемо репродукувати щось, просто тому що нас просять пригадати це. Перш за все слід розмежувати вибір слів і вибір структури. Мабуть у їх основі лежать дещо різні механізми.

Що стосується вибору слів, то думки вчених, хоча і не суперечливі, але і не дуже конкретні. М. І. Жинкін, наприклад, вважає, що у зв'язку з обмеженістю в часі на обдумування людина вибирає те, що «лежить напоготові» [4].

М. М. Амосов також вважає, що вибирається найбільш готове в даний момент, що в підборі слів позначається тренування і випадок. Більш конкретно і точно відповідає на цікаве для нас запитання Е. П. Шубін. На його думку, на вибір слів впливають: смислове завдання повідомлення; комунікативна мета; знакове і ситуаційне оточення [7].

Визначаючи комбінування, Ю. А. Кудряшов пише, що під ним розуміється такий процес формування словосполучень і пропозицій, при якому мовець використовує знайомі йому мовні компоненти в нових, не зустрічалися в минулому досвіді поєднаннях. Але комбінування може відбуватися не тільки на рівні словосполучень і речень (фраз), але і на рівні надфразової єдності (висловлювання), теми, декількох тем [1].

Механізм комбінування є один з центральних механізмів мовного вміння. Механізми репродукції і вибору підпорядковані цьому механізму, «працюють на нього». З іншого боку, репродукція і вибір вдосконалюються саме в процесі комбінування. Важливо, щоб і вправи в комбінуванні матеріалу виконувалися з комунікативною спрямованістю.

Далі йде механізм конструювання. Деякі методисти стверджують, що механізм конструювання є як би «запасний вихід», використовуваний при труднощі у мовленні. Актуальне усвідомлення мовних правил (у розгорнутому або згорнутому до якого-небудь коду вигляді), звичайно, можливо, але це свідчить лише про недостатній рівень володіння (як, наприклад, у процесі навчання іноземної мови), а не про те, що так має бути завжди.

Без роботи механізму попередження неможливо ні один вислів, будь це рівень фрази або надфразової єдності. Для того щоб мова була плавною і вкладалася в певний нормалізований час, повинно мати місце попередження того, що буде далі сказано. Механізм попередження – продукт досвіду, його треба розвивати спеціально, на певних вправах. У смисловому плані попередження є передбачення результатів в мовних ситуаціях. Таке прогнозування результатів допомагає мовцеві будувати своє висловлювання.

Механізм дискурсивності працює повністю на рівні актуального усвідомлення. По-перше, він дозволяє оцінити ситуацію в її ставленні до мети (стратегія мови). По-друге, дозволяє приймати сигнали зворотного зв'язку (репліки співрозмовника, його невербальну поведінку) і приймає рішення «на ходу» (тактика мови). Цей механізм також залучає необхідні знання про предмет мовлення та ситуації.

Практика показує, що велике значення для навчання невідготовленою усного мовлення мають систематично і навмисно створювані проблемні ситуації, що сприяють виникненню мотиву і потреб висловлювання, висунення гіпотез, припущень, активізації розумової діяльності.

На заняттях з англійської мови для нефілологів ми використовуємо ситуації вербального характеру (відповіді на прес-конференціях, виступи на дебатах, діалоги в лікарні, магазині, співбесіда при прийомі на роботу, підписання та обговорення контракту тощо). Вербально-зображувальні ситуації використовуються при обговоренні малюнків, картин, алгоритмів виконання завдань, фільмів, настінних тематичних картин у супроводі планів обговорення, реплік під малюнками або ключових слів, зразків, словосполучень та інших опор. Образотворчі ситуації також можуть використовуватися на заняттях з нефілологами.

Розглянувши основні передумови навчання усного спілкування англійською мовою, перейдемо безпосередньо до творчих форм роботи, а саме колажування та метод проектування, що якісно сприяють розвитку умінь англомовного спілкування студентів нефілологічних спеціальностей.

Уперше терміни «колаж» та «колажування» були вжиті німецьким методистом Б.-Д. Мюллером [8]. Н. А. Сухова визначає колаж як засіб мовної та немовної (екстралінгвістичної) наочності, який допомагає

в розкритті культурно-країнознавчого значення поняття, відсутнього в рідній мові студента, у вигляді плакату з надписами, схемами чи таблицями, розміщеними навкруги цього поняття за годинниковою стрілкою [2].

Для виготовлення тематичних колажів можуть бути використані друковані матеріали, газети, буклети, матеріали Інтернету, а також матеріали, виготовлені учнями: фотографії, малюнки, схеми.

Колаж повинен містити фотографії, картини, схеми, які точно і докладно відображають культурно-країнознавчі поняття. Колаж повинен бути комунікативним засобом – опорою в мовленні, а також бути яскравим, «кидатись в очі», приваблювати.

Обговорюючи колажі, студенти пізнають культуру англomовних країн, дізнаються найактуальнішу інформацію про політичний, економічний та культурний аспекти життя цих країн. Тематичні колажі слугують опорою у вивченні окремих тем професійного спрямування.

Метод проектування є ще одним ефективним методом для розвитку вмінь англomовного спілкування студентів нефілологічних спеціальностей. Суть проекту полягає у виконанні завдання, спрямованого, в першу чергу, на досягнення практичного результату діяльності (колаж, збірка текстів, віршів, малюнки, газети, виготовлені предмети тощо). Засобом виконання завдання є іншомовна комунікація студентів між собою та з викладачем. Виконуючи практичне завдання, студенти застосовують англійську мову під час читання інформації, складання усних та письмових повідомлень, проведення інтерв'ю, анкетування, обговорення ходу виконання завдання.

Виконання завдань проекту дозволяє підвищити мотивацію студентів, розвинути їхні творчі вміння та самостійність, посилити їхню індивідуальну та колективну відповідальність. Проектні завдання є студентоцентрованим засобом навчання, в якому роль викладача консультуюча.

Останнім часом, у зв'язку з використанням в навчанні новітніх інформаційних технологій все більшого розповсюдження отримують мультимедійні проекти [5]. Такі проекти мають ряд переваг з іншими видами проектів:

1) використання мультимедійних можливостей: музичного чи дикторського оформлення, анімації, графічних вставок, відеокліпів, слайд-шоу. Сприйняття навчального матеріалу здійснюється через активізацію не тільки зору (текст, колір, статичні зображення, відео, анімація), а й слуху (голос диктора або актора, музичне чи шумове оформлення), що дає можливість створити емоційний фон, який підвищує ефективність засвоєння поданого матеріалу;

2) наявність гіперпосилань, які дозволяють отримати додаткову інформацію чи підказку, при цьому швидко повернутись до основного тексту;

3) наявність системи керування структурою, що дозволяє викладачеві задати найбільш прийнятну форму і систему використання навчального матеріалу, вибираючи його для різноманітних видів діяльності та для різних аудиторій;

4) наявність системи контролю знань, інтегрованої в мультимедійний проект. Такі тести забезпечують швидкий зворотний зв'язок і миттєвий контроль засвоєння матеріалу;

5) можливість регулярного коректування проекту кожного разу, коли з'являються нові дані [6].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Використання прийому колажування, методу проектування та мультимедійних проектів є засобами активізації англomовного спілкування, які дозволяють студентам нефілологічних спеціальностей розширити загальний кругозір, навчити об'єктивно оцінювати культурні феномени своєї країни і країни, мова якої вивчається, шляхом міжкультурних порівнянь, усвідомлювати насамперед цінність культури свого народу, її внесок у світову культуру, а також сприяє свідомому засвоєнню матеріалу, забезпечує підвищення пізнавальної активності студентів, сприяє створенню позитивної мотивації, дає стимул до самостійної роботи над мовою, розвиває мислення, мовну здогадку, здатність порівнювати і зіставляти.

Подальших розвідок потребує підготовка збірника завдань для впровадження методу проектування та колажування на заняттях з англійської мови для студентів-нефілологів.

Список використаних джерел

1. Гурвич П. Б., Кудряшев Ю. А. Грамматические умения, обуславливающие говорение на иностранном языке, и основные линии их развития / П. Б. Гурвич, Ю. А. Кудряшев // Вопросы методики преподавания иностранных языков – Тульский гос. пед. ин-т им. Л. Н. Толстого. – Тула, 1997 – 206 с.
2. Дуплійчук О. М. Технологія соціокультурного колажування як засіб активізації творчої діяльності старшокласників на уроках іноземної мови [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/11258/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F_%D0%A3%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%8C.pdf.
3. Дьяченко В. К. Новая дидактика / В. К. Дьяченко. – М. : Народнообразование, 2001. – 496 с.
4. Жинкин Н. И. Язык. Речь. Творчество: Исследования по семиотике, психолингвистике, поэтике: избр. тр. / Н. И. Жинкин, С. И. Гиндин, М. В. Прокопович – М. : Изд-во «Лабиринт», 1998. – 368 с.
5. Нові технології навчання: Науково-методичний збірник: Вип.27 – К. : НМЦВО,2000. – 256 с.
6. Пеньковских Е. А. Метод проектов в отечественной и зарубежной педагогической теории и практике [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/metod-proektov-v-otechestvennoy-i-zarubezhnoy-pedagogicheskoy-teorii-i-praktike>.
7. Шубин Э. П. Готовые предложения в современном английском бытовом диалоге / Э. П. Шубин, А. А. Леонова // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 5. – С. 15–20.
8. Muller В.-D. Begriffe und Bilder. Bedeutungscollagen zur Landeskunde // Zeitsprache Deutsch. – 1983. – № 2.

Т. И. Харченко,
преподаватель кафедры английского языка, ЧНУ им. П. Могилы, г. Николаев, Украина

АКТИВАЦИЯ АНГЛОЯЗЫЧНОГО ГОВОРЕНИЯ СТУДЕНТОВ НЕФИЛОЛОГИЧЕСКИХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ

Статья посвящена изучению и анализу существующих методик активизации англоязычного говорения студентов нефилологических специальностей в процессе профессиональной подготовки. Автор уделяет особое внимание методу проектирования и коллажа, как наиболее эффективным средствам активации англоязычного говорения студентов нефилологических специальностей.

Ключевые слова: англоязычное говорение; профессиональная подготовка студентов нефилологических специальностей; метод проектирования; коллажа; активация говорения.

T. Kharchenko,
English language department, a teacher of English, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv, Ukraine

DEVELOPMENT OF ENGLISH-SPEAKING SKILLS OF NON-PHILOLOGY STUDENTS

The article deals with the study and analysis of existing methodologies of non-philology students' English-speaking skills in the process of their professional training. Author pays special attention to the project method and method of collaging as the most effective means of developing English-speaking skills of non-philology students.

Keywords: English-speaking skills, professional training of non-philology students, project method, method of collaging, speaking skills development.

Рецензенты: *Мещанинов О. П.*, д-р пед. наук, профессор;
Костьва Т. Б., канд. пед. наук, доцент кафедры.

© Харченко Т. И., 2017

Дата надходження статті до редколегії 27.03.17